

МАЪМУРИЙ ҲУДУДДА ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ВА ЖИНОЯТЧИЛИК ПРОФИЛАКТИКАСИ ҲОЛАТИ ТЎҒРИСИДА АҲОЛИ ОЛДИДА ҲИСОБОТ БЕРИШДА ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ БИЛАН ЎЗARO ҲАМКОРЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Мустофақулов Бобур Асрор ўғли

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси

Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолияти кафедраси
ўқитувчиси, капитан

Алламуратов Атабек Султанбек улы

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси кундузги
таълим Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолияти
ихтисослиги бўйича таълим олаётган 2-ўқув курси 211-
ўқув гуруҳи курсанти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14950697>

ARTICLE INFO

Received: 17th February 2025

Accepted: 18th February 2025

Published: 27th February 2025

KEYWORDS

Давлат органлари,
жиноятчилик, ҳисобот, ҳамкорлик,
профилактика инспектори,
ҳуқуқбузарликлар профилактикаси.

ABSTRACT

Ушбу мақолада профилактика инспекторларининг маъмурий ҳудудда ҳуқуқбузарликлар ва жиноятчилик профилактикаси ҳолати тўғрисида давлат органлари билан ҳамкорлиги, унинг қандай йўлга қўйилганлиги, ҳозирги кўриниши, ваколатли органларнинг вазифалари, ушбу соҳада амалга оширилаётган ишлар, камчиликлар, ҳамкорликнинг самарадорлиги ҳақида сўз юритилади.

Барчамизга маълумки, ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг самарали ташкил этилиши халқимиз фаровонлиги ва мамлакатимиз барқарорлигини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади. Шу боис ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимини ривожлантиришнинг амалий механизмларини тадқиқ этиш, соҳада мавжуд муаммолар ечими юзасидан амалий ва назарий таклиф ва тавсиялаш ишлаб чиқиш, айниқса, бу борада масъул ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ва олий юридик таълим муассасалари ҳамкорлигини жадаллаштириш бугунги кундаги долзарб вазифалардан ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Халқ депутатлари Хоразм вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқида “Аҳолининг тинч ва осойишта ҳаётини таъминлаш, жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларга қарши курашиш, жамоат тартибini сақлаш – бугунги кунда энг муҳим вазифадир”¹ дея бежизга такидламаганлар. Бу эса тинчлик ватанимиз учун шу юртда яшаётган фуқароларимиз учун нақадар кераклигини кўрсатади. Жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва жиноятчиликка қарши курашишнинг яхлит тизимини шакллантириш, ички ишлар органларининг энг қўйи бўғинидан республика

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Халқ депутатлари Хоразм вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқи. 14.10.2017. <https://president.uz/uz/lists/view/1147>

даражасигача самарали фаолиятини йўлга қўйиш ва замонавий иш услубларини жорий этиш орқали мамлакатимизда ҳуқуқ-тартибот ва қонунийликни мустаҳкамлаш, аҳолининг тинчлиги ва осойишталигини таъминлаш мақсадида бугунги кунда кўплаб ислохотлар амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 18 апрелдаги ПҚ-2896-сонли “Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорида фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари ҳар ойда профилактика инспекторларининг ҳисоботларини эшитиши, профилактика инспекторларининг ҳисоботларини эшитиш якунларига кўра улар зиммасига юклатилган вазифаларнинг бажарилиши юзасидан кўрилаётган чоралар ва иш натижалари танқидий муҳокама қилинади, улар фаолиятининг самарадорлигига алоҳида баҳо берилади ҳамда эгаллаб турган лавозимига лойиқ ёки нолайиқлиги ҳақида тавсиялар қабул қилиниши профилактика инспекторлари ҳар ойда ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва ҳуқуқбузарликларни олдини олиш ҳолати тўғрисида фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига ҳисобот тақдим этишлари белгилаб қўйилди².

Шунингдек, ички ишлар органлари профилактика инспекторларининг фуқароларга ҳар ойда ҳисобдорлиги, уларнинг шахсий жавобгарлик ҳиссини ошириш, шунингдек соҳага “четдан назар ташлаш” ҳамда куч ва воситаларни тўғри йўналтириш учун хизмат қилади. Ўзбекистон Республикасининг Ички ишлар вазири П.Р. Бобожоновнинг қуйидаги “Келгусида ҳам жиноятчиликни жиловлаш орқали халқимизни рози қилиш борасида масъулият ва шахсий жавобгарликни ҳис қилган ҳолда фаолиятимизни такомиллаштириб бориб, ходимларнинг ишга муносабатини тубдан ўзгартиришга ва ўз касбига виждонан ёндашиб, садоқат билан хизмат қилишига алоҳида эътибор қаратамиз”Здеган сўзлари ички ишлар органлари тизимининг энг қуйи бўғини бўлган профилактика инспекторлари учун кундалик иш фаолияти мезонига айланиши керак.

Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 16-сентябрда қабул қилинган “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги қонунининг 15-моддасида Профилактика инспекторлари фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига белгиланган тартибда ҳисоботлар тақдим этиши белгилаб қўйилган.⁴

Шу сабабли ҳам профилактика инспекторининг ҳисоботини режа учун эмас, аввало, ўзи хизмат қилаётган маҳалладаги жамоат тартибини, фуқароларнинг тинчлигини сақлаш учун ишлаши ва хизмат қилишини такомиллаштириш йўлидаги фаолият сифатида баҳолаш лозим. Профилактика инспекторлари қуйидаги асосий йўналишлар бўйича ҳисобот беради:

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 18 апрелдаги ПҚ-2896-сонли “Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қароридан.

³ <https://yuz.uz/news/asosiy-maqsad--yaxlit-tizimni-yaratish-va-zamonaviy-ish-uslublarinijoriy-etish>–“Янги Ўзбекистон” газетасида Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири, генерал-лейтенант Пўлат Бобожонов билан эълонқилинган “Асосий мақсад –яхлитизимни яратиш ва замонавий иш услубларини жорий этиш” номли сўхбат / 26 август2022 йил.

⁴ Алиев Шухрат Хасанович, Ўзбекистонда жамоат хавфсизлигини таъминлаш: ислохот ва натижа. Ўзбекистон Республикаси жамоатхавфсизлиги концепцияси: натижа ва истиқболлари республика илмий-амалийконференция материаллари тўплами (2022 йил 4 ноябрь) Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2022 й. 23-б

Ҳуқуқбузарликлар профилактикасини, айниқса вояга етмаганлар ва ёшлар ўртасида ташкил этиш,

Шунингдек одам савдоси билан боғлиқ жиноятлар ва ҳуқуқбузарликлар, уларнинг содир этилиши сабабларини, уларга имкон берувчи шарт-шароитларни аниқлаш, ўрганиш ва бартараф этиш;

Вояга етмаганлар ва ёшлар билан уларни Ватанга муҳаббат, ватанпарварлик, миллий ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат руҳида тарбиялашга, ёш авлодни терроризм, диний экстремизм, зўравонлик ва шафқатсизлик ғояларидан ҳимоялашга йўналтирилган ишларни бевосита амалга ошириш;

Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси (одам савдоси билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар ва жиноятлар), фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини ошириш масалалари бўйича ички ишлар органларининг бошқа бўлинмалари, давлат органлари, ташкилотлар, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари билан ўзаро ҳамкорликни амалга ошириш;

Ҳуқуқбузарликларни(одам савдоси жинояти ва ҳуқуқбузарлигини) аниқлаш ва уларга чек қўйиш,

ҳуқуқбузарликларнинг содир этилиши сабаблари ва уларга имкон берувчи шарт-шароитларни бартараф этиш бўйича махсус профилактик чора-тадбирларни,

Шунингдек, ҳуқуқбузарликларни (одам савдосини) содир этишга мойил шахслар билан профилактика ишларини амалга ошириш;

ўқувчиларининг таълим муассасаларидаги давоматини назорат қилиш,

ижтимоий хавфли ҳолатда бўлган ва таълим муассасаларига қатнамайдиган вояга етмаганлар ва ёшлар, шунингдек, ушбу тоифадаги шахсларнинг ота-оналари билан профилактика ишларини олиб бориш.

Профилактика инспекторлари ҳисобот бериш жараёнида қонун ҳужжатларига мувофиқ қўриқланадиган давлат ва хизмат сирларини ҳимоя қилиши ҳамда инсонларнинг шахсий ва оилавий сирларининг дахлсизлигини таъминлаши лозим⁵.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021-йил 26-мартдаги ПФ-6196-сон Фармонида асосан ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятига унинг самарадорлигини ошириш ва ортиқча хизмат юкласини қисқартиришга йўналтирилган замонавий ахборот технологиялари татбиқ этилади. Унга кўра “Маҳалла ҳуқуқ-тартибот маскани ҳудуддаги жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва жиноятчиликка қарши курашишнинг асосий қўйи бўғини ҳисобланади, маҳалла ҳуқуқ-тартибот маскани томонидан жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва жиноятчиликка қарши курашиш ишларини тизимли ташкил этиш ва мувофиқлаштириш вазифаси профилактика инспекторига юкланади”⁶. Ҳозирги пайтда профилактика инспекторлари маҳалла ҳуқуқ тартибот маскани раҳбарига

⁵ Mayor, Atazhanov O'tkir Mamatsalaevich. "ICHKI ISHLAR ORGANLARI PROFILAKSIYA INSPEKTORIY INSPEKTORLARI MAHALLA FUQAROLAR YIGINLARIDAGI HISOBOT BERISH FAOLYATINING HUQUIY ASOSLARI TAHLILI." *Yangi asr innovatsiyalari jurnali* 11.6 (2022): 117-121.

⁶ Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида” фармони 26.03.2021 йилдаги ПФ-6196-сон <https://lex.uz/docs/5344118>.

бўйсунди. Кунлик қилинган ишларини маҳалла ҳуқуқ тартибот масканига ҳисобот топшириш жараёни йўлга қўйилган.

Ўзбекистон Республикаси 2014-йил 14-майдаги “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисидаги” Ўзбекистон Республикасининг 371-сонли қонунида ҳам ҳуқуқбузарликларни олдини олиш, аниқлаш, уларга имкон берган сабаб ва шарт-шароитларни бартараф этиш бўйича ваколатли бўлган бир қатор давлат органлари ва муассасалари кўрсатиб ўтилган бўлиб, уларга қуйидагиларни мисол сифатида келтиришимиз мумкин.

- Ички ишлар органлари;
- Прокуратура органлари;
- Давлат хавфсизлик хизмати органлари;
- Ўзбекистон Республикаси Президенти давлат хавфсизлик хизмати органлари;
- Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси органлари;
- Ўзбекистон Республикаси Коррупцияга қарши курашиш агентлиги;
- Адлия органлари;
- Давлат божхона хизмати органлари;
- Давлат солиқ хизмати органлари;
- Меҳнат органлари;
- Таълимни давлат томонидан бошқариш органлари ва таълим муассасалари;
- Давлат соғлиқни сақлаш тизимини бошқариш органлари ва соғлиқни сақлаш муассасалари;
- Ўзбекистон Республикаси Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси органлари;
- Ўзбекистон Республикаси Ёшлар ишлари агентлиги ва унинг ҳудудий бўлинмалари ва бошқа шу каби орган ва ташкилотлардир.

Юқорида рўйхати кўрсатиб ўтилган органлар ва ташкилотлар бевосита профилактика инспекторлари билан ўзаро ҳамкорликда иш фаолиятларини олиб борадилар. Улар маҳаллада истиқомат қилаётган ғайририжтимоий хулқ-атворли шахслар, ҳуқуқбузарлик содир этган ёки ҳуқуқбузарлик содир этишга мойил бўлган ва ҳуқуқбузарликдан жабрланган шахслар билан ишлашда кўмаклашишади. Ушбу ҳуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчи субъектлар билан биргаликда маҳаллада қилинган ишлар бўйича ҳисобот беради. Ҳар бир йўналиш бўйича профилактика инспекторлари давлат органлари билан маҳалласида жиноячилик ва ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш, фуқароларнинг ҳуқуқлари эркинликлари ва қонуний манфаатларини таъминлаш бўйича ишларни самарали амалга ошироқда.

Сўнгги йилларда мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотлар натижасида профилактика инспекторлари маҳалласида ҳар ойлик ҳисоботни маҳалла еттилиги аъзолари билан биргаликда бериб бормоқда.

Хулоса ўрнида шуни айтиш жоизки, ички ишлар органлари профилактика инспекторлари маҳалла аҳолисига ҳисоботи уларни маҳалла билан ҳамкорлигининг

ажралмас ва муҳим бўлаги бўлиб, фаолиятни талаб даражасида ташкил этиш ҳамда бу орқали фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, жамоат тартибини сақлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашишни самарали ташкил этиш имконини беради. Маҳалла ҳудудидаги мавжуд муаммо ва камчиликларни доимий равишда ўрганиб бориш ҳамда уларни бартараф этиш чораларини кўриш йўлидаги ушбу давлат органлари билан ҳамкорлик ва ҳисобдорлик профилактика инспекторининг фаолиятини самарали ташкил этиш ҳамда такомиллаштиришга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Халқ депутатлари Хоразм вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқи. 14.10.2017. <https://president.uz/uz/lists/view/1147>
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 18 апрелдаги ПҚ-2896-сонли “Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қароридан.
3. <https://yuz.uz/news/asosiy-maqсад--yaxlit-tizimni-yaratish-va-zamonaviy-ish-uslublarinijoriy-etish> “Янги Ўзбекистон” газетасида Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири, генерал-лейтенант Пўлат Бобожонов билан эълонқилинган “Асосий мақсад –яхлиттизимни яратиш ва замонавий иш услубларини жорий этиш” номли суҳбат / 26 август2022 йил.
4. Алиев Шухрат Хасанович, Ўзбекистонда жамоат хавфсизлигини таъминлаш: ислоҳот ва натижа. Ўзбекистон Республикаси жамоатхавфсизлиги концепцияси: натижа ва истиқболлари республика илмий-амалийконференция материаллари тўплами (2022 йил 4 ноябрь) Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси, 2022 й. 23-б
5. Mayor, Atazhanov O'tkir Mamatsalaevich. “ICHKI ISHLAR ORGANLARI PROFILAKSIYA INSPEKTORIY INSPEKTORLARI MAHALLA FUQAROLAR YIGINLARIDAGI HISOBOT BERISH FAOLYATINING HUQUIY ASOSLARI TAHLILI.” Yangi asr innovatsiyalari jurnali 11.6 (2022): 117-121.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг“Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида” фармони 26.03.2021 йилдаги ПФ-6196-сон <https://lex.uz/docs/5344118>.
7. Abdurazoqova, Gulzoda Rustamovna. “TASHKIL MASSASALARINI TAKMONLASH UCHUN JAZOSI O'TKAZISH MURASALARI MAS'ULdir”. (2024): 60-65.
8. ugli G'ofurov, A. A., & o'g'li Mustofaqulov, B. A. (2024 yil, dekabr). HUQUQCHIYLIK profilaktikasi XIZMATINDA KADRLARNI TA'LIM OLIHNING SAMARALI TIZIMINI TAKMONLASH. XALQARO ILMIY KONFERENSIYADA “ILMIY ILIMLAR VA INNOVATSION YUNDASHISHLARI” (1-jild, 2-son, 16-22-betlar).